משנה · אחרונים · בועז · סדר נזיקין

בועז על משנה סנהדרין

רבי ישראל ליפשיץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בועז על משנה סנהדרין

רבי ישראל ליפשיץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בועז-על-משנה-סנהדרין/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ה 4
פרק ז 6
פרק ט 8
פרק יא 13

פרק ה

ותמה רלח"מ דהרמב"ם פסק בחמץ כר"י [רפ"א מחמץ ה"ט], וה"נ פסקינן בא"ח [תמ"ג], והכא בעדות פסק כרבנן. ונ"ל ממ"ד בסנהדרין [דס"ט א'], דמהא דתנינן א' אומר בב' וא' אומר בג' עדותן קיימת, שמעינן דאזלינן בתר רובא בדיני נפשות. וק"ל הרי סתם משנה ר"מ, ומלבד זה, מדפליג ר"מ בסיפא במחולקים בשעות, ש"מ ברישא מודה, ומטעמא דקאמר הש"ס דאזלינן בתר רובא, והרי ר"מ חייש למיעוטא לחוד בכל דוכתא, וכ"ש הכא דאכ"ל סמוך מיעוטא שאינן טועין לחזקת כשרות של הנידון, ונימא דמכחישין העדים זא"ז. ואע"ג שלעדים ג"כ חזקת כשרות יש. עכ"פ אי נימא שמכחישין זא"ז לא נפסל עי"ז שום אדם ידוע מהן, משא"כ אי נימא דאין מכחישין זא"ז, מרעינן חזקת כשרות של הנידון וודאי. ועוד דמסייע נמי הכא סברת ספק נפשות להקל, ואנן ניקום ונקטול להנידון. ואת"ל מדמכוונין ליום א' בשבוע, דאנן ידעינן דאותו יום בשבוע הי' כחד מנייהו, ש"מ דאידך טעי בעיבור' דירח', וכעין שכ' תוס' לתרץ קו' אחרח [סנהדרין דמ"א ב'] א"כ ה"נ מה"ט מסתבר טפי שאינו מהמיעוט שאינן טועין. עכ"פ ק"ל בסיפא בא' אומר בג' וא' אומר בה' עדותן בטילה לד"ה, על כרחך ליכא למימר משום דליכא דטעי בהכי כלל, דהיכא אפשר שלא יהיה מיעוט בעולם דטועין, גם בב' ימים בחודש' ואת"ל דהן מיעוטא דמיעוטא, ובמיעוטא דמיעוטא גם ר"מ מודה [כע"ז ל"ד ב'], עכ"פ הכא מדמכוונין ליום א' בשבוע, נימא דע"כ דא' מהן הוא מהמיעט דטעו גם בהכי. ואת"ל ממ"ש תוס' [חולין פ"ו ב'] דהיכא דאיכא חזקה בהדי רוב גם ר"מ מודה דלא חיישינן למיעוטא, א"כ ה"נ בג' וה' כיון דאיכא חזקת כשרות של הנידון בהדי הרוב שאינן טועין בהכי, טפי מסתבר לומר דטעי בימי השבוע וסותר א"ע עם העד הב' מדנימא דטועה בימי החודש, או דהו"ל אמירתו באותו יום בשבוע כחוזר ומגיד, אף שהוא תכ"ד. עכ"פ ק"ל בסיפא כשא' אומר בשעה ב' והשני אומר בשעה ג'. עדותן קיימת לד"ה. ובהא ודאי ק' אמאי והרי ר"מ חייש למעוטא. דבהא אי"ל מדמכוונין ביום א', דבשלמא במחולקין בימי חודש, י"ל מדכוונו על יום א' מוכרח דטעו בימי חודש, אבל במחולקין בשעות, מה יועיל שכיוונו יחד ליום א' דנימא עי"ז שהן מהרוב דטעו בשעות. וגם דוחק לתרץ דרק מעוט דמעוטא לא טעו בשעה א', הא וודאי ליתא ואת"ל דר"מ כרב אחא ס"ל, דגם בדיני נפשות אזלינן בתר אומדנא [כתוס' שבועות דל"ד א]. א"כ ה"נ מדכיוונו שניהן על אדם א' ויום א ופעולה א', אף שמכחישין זא"ז בשעה א', מסתבר שא' מהן הוא מהרוב הטועין בשעות. עכ"פ ק"ל הא תינח בעדות שיש שם כיון היום והגוף, אבל הרי גם בחמץ פליג ר"מ [פסחים די"א ב'], ובשלמא בטעות דשעה א'. י"ל דאף ע"ג דאיכא מיעוטא דלא

טעו בהכי, עכ"פ הרי אכילו נימא דר"מ חייש למעוטא מדאורייתא, אפ"ה מידי ספיקא לא נפקא, ואזל גבי חמץ לחומרא, אבל בטעות בב' שעות. דס"ל לר"י דרובא טעו הכי וא"כ לר"מ וודאי מעוטא איכא דטעו בהכי, והאיך ניקל ולא ניחש למיעוטא. ואפילו לירושלמי פ"ק דפסחים בהך סוגיא, דקאמר דס"ל לר"מ דחמץ עד הלילה מדרבנן, אי"ל דלהכי לא חייש למעוטא בטעוח דב' שעות, מדהו"ל ספיקא דרבנן, דא"כ ק' בטעות דשעה א' נמי ניחש למעוטא וניקל מה"ט. ומכ"ש לש"ס דלן דס"ל לכ"ע חמץ משש שעות אסור מדאוריתא. א"כ למה ניקל. בטעות דב' שעות, ניחש לחומרא למעיטא דטעו גם בב' שעות. ואי"ל בחמץ נמי איכא חזקת היתר אכילת חמץ נגד המיעוט הטועים בב' שעות, ליתא דהך חזקה עשויה להשתנות שאינה חזקה, לא לבד כשהשתא וודאי נשתנה [כי"ד שצ"ב רט"ז שם סק"ב, ותוס' יבמות ס"ח א' ד"ה רישא], וגם לא לבד כשעדיין השתא הוא בספק, כי הכא [כרמג"א א"ח ח' סקי"א], אלא אפילו כשהיה מתחלה שלם, וגם השתא נמצא שלם, כיון שעשוי להשתנות חיישינן שמא השתנה ביני ביני [כי"ד ר"א סס"ה], והרי התם היתה המקוה מתחלה שלימה וגם השתא נמצאת שלימה [כש"ך שם], ואפ"ה מדעשויי' להשתנות אינה חזקה, מכ"ש הכא דבשעת האכילה עדיין בספק הוא. ואת"ל דחזקה העשוייה להשתנות היינו בדבר התלוי במקרה שיוכל להקרות כל שעה, משא"כ חמץ, שעת האיסור לא יקרה אלא בזמנה, להכי לא מחשב חזקה העשויי' להשתנות, עכ"פ ק"ל, א"כ שזו חזקה מעליא היא, א"כ בטעות דשעה א', דמחמיר ר"מ בחמץ מדאיכא רוב בנ"א טועין בשעה א', עכ"פ רוב ומיעוט לר"מ כמחצה על מחצה. ומדאיכא נמי חזקת היתר אכילת חמץ בהדי מיעוט, נימא דאיתרע לה רובא ולשתרי. ואפילו נימא דלר"מ רק מעוטא דמעוטי. טעו בב' שעות, ולמעוטי דמעוטי גם ר"מ לא חייש [כע"ז ד"ל ב'], אפ"ה לא יתיישב, דעכ"פ חמץ לכל מסור ואותן המעוטי דמעוטי ישנן תוך הרוב, והאיך ניקל ולא ניחש להני. על כרחך צ"ל דר"מ ס"ל דבב' שעות ליכא דטעו כלל. מיהו לדידן וודאי לא ימלט שיהיו עכ"פ מיעוט דטעו בהכי. ואפילו יהיה רק מיעוטי דמעוטי עכ"פ מדחמץ לכל מסור, יהיה המעוט בכלל הרוב, להכי לא דמי לעדות, ושפיר פסק הרמב"ם משום חומרא דחמץ, דחיישינן אולי יש מעוט דטעי גם בב' שעות. ואי"ל א"כ מה מקשינן בפסחים [די"ב ב'] פשיט' דכדפליגי בעדות פליגי בחמץ. ומה קושיא, הרי טובא קמ"ל, דפליג ר"מ גם בחמץ, דאי מעדות סד"א דטעמא דר"מ דלהכי (בב' וג') [בג' וה'] שעות עדותן בטיל, מדהוו הטועין רק מעוטי דמעוטי, דגם ר"מ לא חייש לי' וא"כ בחמץ דהמיעוט הוא תוך כלל הרוב, גם ר"מ ממודה דחיישינן לטעות גם בב' שעות, להכי קמ"ל שפיר דגם בחמץ פליג ר"מ דלא חיישינן לטעות ב' שעות, א"כ

וודאי ס"ל דאפילו מיעוט דמיעוטא לא טעו בהכי. י"ל הרי בל"ז ק' מה מקשי הש"ס, הרי טובא קמ"ל, דבשלמא התם הו"א דטעמי' דר"מ דמשום הצלת נפשות לא חיישי' למעוטי דטעו גם (בב)[בג']שעות להכי אצטריך לאשמעינן דגם בחמץ לקלא לא חייש ר"מ למעוטי. אע"כ דרק לר"י פריך, דחייש התם לטעות (ב') [ג'] שעות אפי' במקום הצלות נפשות, מכ"ש הכא בחמץ להחמיר, וכך כ' רש"י התם [פסחים ד"י ע"ב] ד"ה כמחלוקת, וע"ש:

פרק ז

ולא הבנתי דברי הר"ן [ע"ז דשל"א ב'] וכ"כ כ' בש"ע [י"ד סו' קע"ח] בשם מהרי"ק, דלא אסרו אלא דברים שנהגו לשם ע"ז או לפריצות. ולדברי רבותינו הנ"ל ק', ל"ל לש"ס הכא לומר דה"ט דשרי להרגו בסייף מדכתיב כן בתורה, ואין בו משום ובחוקותיהם, הול"ל מדאינו חק לע"ז שיהרגו כן שרי. ואת"ל דעכ"פ גם זה בכלל פריצות הוא. דעב"פ ק' לר"ן שלא הזכיר לאסור רק בשהוא חק לע"ז, ק'.*) גם מלבד זה ק' דרבותינו הנ"ל כתבו דשריפה על המלכים שרי מדאינו חק לע"ז. רק מדהוא דרך כבוד, כלומר אין אדם ראוי להשתמש בכליהם. ובש"ס הכא קאמר, דשריפה על המלכים שרי מדכתיב באורייתא. ונ"ל דהכי כוונת רבותינו דמה"ט התירה תורה כמה דברים אף שהם מנהג האומות, מדאין חק לע"ז. עוד י"ל כיון דעכו"ם מענישין כך לרוצח מדחושבין שכך צותה ע"ז שלהן, אסור לנו לעשות מצות סריגה כדרך שהן עושין והיינו חוק ע"ז:

[כך נ"ל כוונת הרמב"ם פ"ו מע"ז ה"ג. והיינו דקאמר בש"ס דרך העברה בעינן. ר"ל מדלא כתוב לא תוליך בנך למולך, ש"מ דרך העברה בעינן, כמעביר חפץ ממקום למקום שנשאו, והא דקאמר רבא משוורתא דפורי', היינו משום דהכי אורתה שנושא אותה וקופץ, אבל באמת גם בנשאו על כתפו והולך, גם זה דרך העברה הוא, זהו לרמב"ם. מיהו לרש"י אינו חייב רק כשישאוהו הכומרים ויקפצו עמו ממעל לבור שהאש בתוכו. אמנם בין לרש"י בין לרמב"ם לא היה הבן נשרף. אבל היה ג"כ עבודה שנשרף הבן ממש אבל לא למולך רק לאלהי ספרוים [ועי' ש"ס]. אמנם לרמב"ן ואברבנאל. גם בעבודת המולך נשרף הבן ממש וכ"כ רש"י [ירמיה ז' פל"א. וע"ש], והא דאמרי' בש"ס דמעביר עצמו פטור, ואי נשרף ממש מה פטור שייך ביה הרי מת. תי' הרמב"ן דכששלט האש בא' מאבריו, נקרא מעביר למולך וחייב. ולפעד"נ עוד דנ"מ לקברו בין רשעים גמורים [כיבמות ל"ב ב' וסנהדרין מ"ז א'], עוד נ"ל מדחייב כרת, שגם לאחר שמת, נענש בידי שמים, קמ"ל דמעביר את עצמו פטור אף דבעה"ז לא נ"מ בזה מידי]:

אולם כגון דא וודאי מצוה להודיע, דיפה כתב כאן רבינו הגאון (מהר"ש אלגאזי)* זצוק"ל בעץ החיים. וז"ל בקיצור, דעתה קרוב לאחרית הימים שיתפשט האור האלהית על כל בשר, וראו כל בשר כי אין עוד מלבדו. לכן האור הזה כבר הבקיע ומאיר ובא, והטומאה כליל תחלוף, וכבר גער ד' בשטן ונתבטלו נחות הטומאה אלו, וכל בעלי אומניות באלו יבש ידם, הכל סר יחדיו נאלחו, ואין גם אחד אשר כח בידו לכשף או לנשף, והאמונה באלה ובכח הכישוף כעת, לא תקונן רק במוחי השוטים והתינוקת. והעיר עוד הגאון הנ"ל בשם גדול הדור אחר, כי חפשו אנשי שם בתורה וביראה בכל קצוות הארץ, ולא מצאו כל אנשי חיל אפילו רק שמץ ממשות מדברים אלו. וכל איש נאמן אמור יאמר רק כך שמעתי, אבל אין אומר ואין דובר דברים "כך ראיתי" ולכן עכשיו כל עניינים האלו רק דמיונות כוזבות, והבל ורעות רוח. עד כאן תוכן דברי הגאון הנ"ל שכתב כן לפני ב' מאות שנים:

אמרה בקי, אני בריה קלה ודקה. לישועת ה' פה אני עומד ומחכה, כי משנה י' היא משנה חמורה. ורבותינו המפרשים נ"ע, שמטו הדד מפי עוללים ויונקים העטופים ברעב לידע ולהבין דברי המשנה הקדושה על בוריין. דהרבה יש לדקדק בהן, (א) במה שפירש הר"ב דלהכי נקטה מתני' זה הדיוט המסית, למעוטי נביא המסית, והמסית להדיוט דנקט, היינו למעוטי מסית לרבים, וב' הנמעטין דינן בחנק. וזה תמוה, דהיינו לס"ד דש"ס, אבל במסקנא מוקמינן כולה כרבנן דאין חילוק. וכפי הנראה הר"ב העתיק וסמך עצמו על רש"י שפירש כן במשנה, אבל הרי ידענו שכן דרך רבינו לפרש המתני' כס"ד דש"ס. כדי שיהא שייך אח"כ על זה השקלא וטריא דש"ס, אבל אנן בפירוש המשניות צריך לן דרך סלולה. מרוקד בי"ג נפה כמסקנא כלולה. (ב) הא דקאמר תנא האומר יש יראה במקום פלוני וכו', הוא פסוקא יתמא דלא אשמעינן תנא דינו במה. ואם ר"ל דזהו מסיח, אין זה אמת, רק דהאומר כך זהו מגדף [כרמב"ם ע"ז פ"ב ה"ן], ואינו נקרא מסיח רק שיפתהו בפירוש לך נעבוד ע"ז [ועי' רכ"מ בע"ז פ"ה ה"ב]. (ג) למה הפסיק התנא בין דברי המסיח. עם דיני הכמנה באמצע. ולמה זאת. (ד) דקאמר האומר אעבוד, אלך ואעבוד וכו' זהו מסית. והרי אין הדבר כן, דבאמר כן אינו מסית. עד שיפתהו לאתר לע"ז. וכבר נתקשה בזה רכ"מ (שם), והוצרך להדחק דה"ק המסית, אעבוד ואח"כ תעבוד גם אתה, ואחר מ"כ זה דוחק, דאיך נקט התנא מלת אעבוד שא"צ כלל, ועיקר ההסחה דהיינו ואחר כך תעבוד, חסר מהספר. (ה) דנקט תנא תרתי אעבוד, אלך ואעבוד, הנה אלה לכאורה דברי מותר, דשניהן ענין א', ומה חילוק יש ביניהן. ובצערי שוטטאי לארבע פינות, וארא כי רבותינו חמקו עברו, והניחוני כתולעה ערומה בעמק, וכבני עורב אשר יקראו על קן

רטושה, למען יתאמצו בעצמן בקטנותן היתומים בחיי האב לבקש בעצמן אוכל למו. לכן אנו ליה וליה עינינו מיחלות. ואפרשה כפי אל ה', והנה נפתחו השמים וארא מראת אלהים, ויה"ר דאימא מלתא דתתקבל לעילא ולתתא כפי שהורוני משמים. ונקדים רק עוד תמיה א', דרש"י כתב בגמרא במסקנא דרבינא תירץ סיפא דמתני', ורב פפא תירץ הרישא. ואומר מי יגלה עפר מעיני רבינו מאור עינינו רש"י זצוק"ל, דהרי תלמידי תלמידיו אומרים דזה אחמ"כ דוחק, דא"כ הו"ל לבעל הש"ס למנקטינהו איפכא. מימרא דר"פ דקאי ארישא, קודם מימרא דרבינא דקאי אסיפא. ובקוצר השקפתינו לא מצינו במהירות בת בוקתא בש"ס לפרש תחלה הסיפא ואח"כ הרישא. ולולא מסתאפינא היה נ"ל. דלרב פפא לא צרכינן תו לתרוצא דרבינא, דס"ל לר"פ דכמו דהדיוט המסית ברישא, מקלינן בחייו בהכמנה, וכמו שפירש רש"י, כ"כ במסית להדיוט בסיפא מקלינן נמי בחייו, דאף דכל האומר אלך ואעבוד ע"ז, פטור, דדוקא עובד חייב ולא האומר [כסנהדרין ס"א א'], אפ"ה זה רק באינו מסית. אבל במסית לאחר, מקלינן בחייו, דמיד שאמר המוסת אעבוד, חייב. והא דלא נקט כן ר"פ בפירוש בדבריו. ה"ט, מדאינו צריך לכך, דבשלמא במסית צריך היה ר"פ לפרש לענין מה יהיה דינו כהדיוט ר"ל שנקל בחייו, דהיינו שלא יצטרך התראה דאינו מפורש במתני' כן, דאף דמפרש במתני' הכמנה, מאן יימר דא"צ התראה, דלמא באמת צריך התראה ממוסת [כמכות פ"א מ"ט], ואף שלא נזכר במשנה. מה בכך, וכי בכל דוכתא דתני דחייב מיתה, תני גביה דצריך התראה, דדבר זה פשיטא ומשנה שא"צ היא. דודאי כל חייב מיתה צריך התראה, וה"נ הכי, לפיכך צריך היה ר"פ לפרש דלענין זה מסית קיל דא"צ התראה. אבל לענין מה שמקלינן בחיי המוסת א"צ ר"פ לפרש, דהרי מפורש במתני' בסיפא מבואר, דכשאומר אלך ואעבוד חייב, ואפשר עוד דתרוצא דרב פפא דהקולא היא ההכמנה ובלי התראה, אתרווייהו קאי. דמסית ומוסת שניהן א"צ. התראה. ועתה נבוא לפרש המשנה בס"ד:

פרק ט

ורש"י כתב משום דהוה התראת ספק. ותמוה הרי קיימא לן כר"י לגבי ר"ל לבר מתלת [כיבמות דל"ו א'], ור"י הרי ס"ל התראת ספק שמה התראה [מכות ד' ט"ו ב'], וכן פסק הרמב"ם [פט"ז מסנהדרין ופ"ה משבועות]. ונ"ל דאף לבתר מ"ש תוס' [פסחים דס"ג ב'], וכן כתבו [שבועות ל"ז א'], דכל שיש להסתפק בדעת המותרה, הוה התראתו ספק דפליגי בה ר' יוחנן וריש לקיש, עכ"פ יש ששה מיני ספיקות בהתראה. (א) כשהספק תלוי בשני פעולות, כלוקח האם על הבנים, דפליגי בה ר' יוחנן ור"ל [מכות ט"ו ב'] דיש

שם ב' פעולות שיחייב על ידיהן, דהיינו, לקיחת האם, ושימיתה, בהא סבירא ליה לר' יוחנן דאף בפעולה הראשונה, דהיינו כשלקת האם, היה להעדים ספק בדעת המותרה, אולי לא ימיתה ולא יבטל להעשה אבל יקיים העשה שישלתה עדיין, עכ"פ כשרואין העדים שעושה גם הפעולה השנייה והמיתה להאם וגמר להאיסור, ליכא עוד שום ספק, ולהכי סבירא ליה לר' יוחנן דבכהאי גוונא חייב. וכ"כ בשוחט אותו ואת בנו קדשים בפנים [חולין דף פ"א א'] דכשרואין העדים הפעולה ראשונה דהיינו השחיטה, עדיין אינן יודעין שיזרוק הדם כדינו, דהיינו הפעולה השנייה, להכי רק רבא דסבירא ליה כריש לקיש דהתראת ספק ל"ש התראה פטור, אבל לר' יוחנן בכהאי גוונא חייב. וב"כ באמר שבועה שלא אוכל זו אם אוכל זו [שבועות כ"ח ב'], ואכל האיסור ואחר כך התנאי (או איפכא), אף שכשהתרו בו בשעת הפעולה הראשונה, דהיינו כשאכל האיסור. עדיין אינן יודעים אם יעשה גם הפעולה השנייה דהיינו שיאכל התנאי, עכ"פ כשראוהו אוכל גם השנייה, הרי יודעין שחייב ודאי, דכולהו דמי לראוהו אורג שתי חוטין בשבת. והתרו בו קודם אריגת חוט הראשון. אף שעדיין ספק אם יארוג גם חוט השני בצדו, עכ"פ כשראוהו אורג גם חוט הב', הרי נגמר חיובו וחייב. ואפילו שכשרואין העדים ב' הפעולות יסתפקו באיזה מהן יתחייב. כגון ספק בן חשעה לראשון או בן ז' לאחרון. והכה זה וחזר והנה זה [מכות דט"ז א'], אף דבפעולה הראשונה אינן יודעין אם בא בזה לכלל חיוב, עכ"פ כשעשה הפעולה הב', שהכה גם השני. תו לא נשאר עוד ספק כלל בחיובו, ולהכי סבירא ליה לר' יוחנן דבכהאי גוונא חייב. וכ"כ בגיד הנשה דלא ידעינן באיזה מהן חייב, אי בימין אי בשמאל, ואכל שניהן [חולין פ"ב א'] ס"ל לר' יוחנן דחייב, דאף דכשאכל הגיד הראשון, עדיין יש ספק בחיובו, עכ"פ כשראו שאכל גם השני אין עוד שום ספק כלל. אמנם כשהפעולה הב' הוא לפטרו מחיוב שעליו מהפעולה א', כנון הדביק פת בתנור [שבת ד"ד א], דיש התראת ספק שמא ירדנו להפת קודם שיאפה, וכ"כ נזיר ששתה יין, שיש ספק שמא יתיר נזירותו [כתוס' מכות ט"ו ב'], וכ"ש כשחסרים ב' פעולות לפטורו מחיובו שבפעולה א', כגון הבא על אשת איש שיש ספק שמא ישלח לה בעלה גט ויבטלנו, דאז יעקרו הקידושין למפרע [כתוס' גיטין ל"ג א'], בכל הנהו כיון שנגמר חיובו בהפעולה ראשונה, ורק לפוטרו צריך פעולה שנייה, להכי אפילו לריש לקיש, הנ"ל הוה כהתראת וודאי. (ב) מין ספק השני דפליגי בה ר' יוחנן וריש לקיש, היינו כשהספק תלוי בפעולה ובמן, כשבועה שאוכל ככר זה היום, ועבר היום, ולא אכלו [שבועות דף כ"א א'], וכ"כ המותיר בפסח [מכות דט"ז א'], דבשניהן אינו חייב משום מניעת אכילתו, עד שיעבור הזמן. ובשניהם אף דיכלו להתרות בו ברגע כמימרא

קודם התחלת שיעור זמן אכילתו, כגון בככר שנשבע שיאכלנו היום, וצריך לאכילתו חצי שעה, ואם כן יוכל להתרות בו חצי שעה קודם שקיעת החמה ויהיה אם כן התראת וודאי. ליתא, דלעולם צריך שיתרו בו קודם שיתחיל לעשות האיסור [כן משמע מרש"י מכות ט"ו ב' ד"ה וריש לקיש, ומרש"י תמורה ד"ג ב' ד"ה וכי האי ודו"ק], אם כן ה"נ צריך שיתרו בו תיכף כשנשבע ורואין שאינו חושש לאכלו מיד, וכ"כ בנותר צריך שיתרוהו כשרואין שמתעצל מלאכלו מיד, ואחר כך כשעבר הזמן ולא אכלו מצי למימר שכחתי ההתראה. בכל כי הא, אף דבשעת ההתראה כשראוהו שמתחיל להתעצל מלאכלו, עדיין ספק הוא, שמא עדיין יאכלנו, עכ"פ כשרואין שהגיע הרגע האחרון מהזמן ולא אכלו, ודאי רואין שעובר, להכי בכולהו ס"ל לר' יוחנן שמה התראה. (ג) מין ספק השלישי דפליגי בה, היינו בתלוי החיוב בפעולה, ובעוד גוף אחר, כגון בשוחט פסח בעזרה. ויש לו חמץ בביתו [פסחים דף ס"ג ב], וודאי אילו יודעים העדים שיש לו חמץ בביתו, ואומרים לו כן, לא תשחט הפסח מדיש לך חמץ בביתך. אפילו הוא אומר לא ידעתי, או אפילו אומר ברי לי שאין לי חמץ בביתי, עכ"פ מדא"ל ב' עדים כן, היה לו למנוע מלשחוט, ואם התרו בו ואף על פי כן שחט, חייב מלקות, דההתראת ודאי היא, אף על גב שיש ספק למותרה, כודאי מחשב, מדא"ל כן ב' עדים [כרמב"ם פט"ז מסנהדרין ה"ו]. וזה כוונת רש"י [פסחים ס"ג ב'], ומתורץ קושית תוס' שם. ואילה"ק דאף שראו העדים החמץ אצלו אכילו הכי הוה התראת ספק, דלמא חמץ של אחר הוא ואינו עובר עליו כששוחט הפסח, כרש"י שם סוף ע"א. ליתא, דחזקה דכל מה שביד האדם הוא שלו [כח"מ סימן צ"ט ס"א], והרי סוקלין ושורפין אחזקות [כקידושין ד"פ ע"א]. ואי"ל דאכתי הוה התראת ספק, דמצי למימר בטלתיה, דאז אינו עובר עליו בבל יראה [כפסחים ד"ד ב'], אם כן הוא הדין לענין שתיטת הפסח. דליכא למימר דשאני שחיטת פסח, דהרי בחמץ בדעתו לבערו, אינו עובר בב"י [כתוס' פסחים דכ"ט ב'], ונ"ל ראיה לדבריהם ממוצא חמץ בביתו ביו"ט דכופה עליו כלי [כפסחים ד"ו, א'] ואי ס"ד דעבר בב"י מדאו', האיך לא יתירו לו לטלטל מוקצה דרבנן כדי להנצל מב"י דאוריי'. ואת"ל כרמג"א [א"ח תמ"ו ס"ב] דשב ואל תעשה שאני, ליתא, דהרי התירו רדיית הפת דרבנן כדי שלא יבוא לידי איסור סקילה [כשבת ד"ד, א'] ואת"ל סקילה חמורה שאני, ליתא, דהרי התירו נמי לבטל כלי מהיכנו דרבנן כדי להנצל מאיסור צעב"ח דאוריי' [כשבת קכ"ח ב']. אע"כ כתוס' דבדעתו לבערו אינו עובר בב"י, ואפ"ה בשוחט הפסח על החמץ, ודאי לא ס"ד דבדעתו לבערו לא יעבור בששחט הפסח עליו, א"כ דלמא ה"נ לענין ביטול, אף שכשמבטלו אינו עובר בב"י, עכ"פ בששחט הפסח עליו אף שביטלו חייב, דאף שביטלו לא דמי לחמץ של אחר.

וליתא, דהרי ההולך לשחוט פסחו ונזכר שיש לו חמץ בביתו, מבטלו בלבו [כפסחים דמ"ט א'] אלמא דגם לענין שחיטת פסח על החמץ בבטול בעלמא סגי, וא"כ אפילו התרו בו העדים על חמץ שבידו, אפ"ה הו"ל התראת ספק, דאולי בטלו, והתראה בשוחט פסח על החמץ הינא משכח"ל. דהרי גם בחמץ ידוע מהני ביטול, מדמקשינן [פסחים ד"ו ב'] וכי משכח"ל לבטליה. [כרכ"מ בפ"ב ממצה ה"ב]. ודוחק לומר דהכח שהוא בידו ממש בשעת שחיטה גרע מאילו החמץ בביתו, ולא מהני אז ביטול, דמנ"ל לחלק. י"ל דגם זה נגד חזקה, דכיון דאין התראה מועלת, עד שיאמר על מנת כן [כסנהדרין דמ"א א' ודע"ב ב'], א"כ ה"נ ע"כ באמר על מנת כן מיירי, וא"כ הרי אין אדם מוציא דבריו לבטלה גם ב"ה ס"ל [כתוס' מנחות דק"ג א' ד"ה הא מני], מכ"ש בהתראת עדים, דודאי עדיף מאתם עדי, שאז אינו יכול לטעון משטה הייתי בך [כח"מ פ"א סכ"ד]. אמנם אפילו אם העדים מסופקין אם יש לו חמץ בביתו, רק שכמדומה להם כן, והתרו בו. דהו"ל ודאי התראת ספק, עכ"פ כיון שההתראה היא בפעולה, דהיינו בשחיטת הפסח, ובעוד גוף אחר דהיינו החמץ. והוא קיבל ההתראה. ומצאו אח"כ החמץ שהיה בביתו בשעת שחיטה, הרי וודאי עבר. להכי בכולהו ס"ל לר' יוחנן שמה התראה. (ד) מין ספק הד', היינו כשהספק תלוי בפעולה עצמה, בזה יש חילוק, אם הדבר תלוי במקרה, כגון בזרק אבן להרוג בהמה והרג אדם, או בזרק אבן לגו. והרג ישראל. דבשעה שהתרו בו קודם שיצא האבן מידו, עדיין הדבר מסופק ותלוי במקרה למי יפגש, להכי אף שקבל ההתראה, אפ"ה אפילו לר' יוחנן התראת ספק כי הך ל"ש התראה [וזה נ"ל כוונת תוס הכא ובכתובות דט"ו א']. אבל אם הדבר מבורר ועומד, רק שגם הוא גם העדים אינן יודעים, כגון שרוצה לאכול חתיכה אחת, והעדים התרו בו ואמרו אל תאכלנו שכמדומה לנו שהוא חלב, והוא קבל ההתראה ואכלו, לר' יוחנן ודאי חייב, דלא גרע משחיטת פסח על החמץ לעיל, אלא אפילו לר"ל נמי הוה כהתראת וודאי וחייב, דלא דמי לשוחט פסח על חמץ שבביתו לעיל דפטר ר"ל, דהתם גם הוא גם העדים לא ראו בשעת מעשה את החמץ שיתחייב על ידו, משא"כ הכא הרי ראו גוף החלב שאכלו, רק שלא ידעו בבירור שהוא חלב, להכי כשנודע להם אח"כ שהוא חלב חייב. תדע דמ"ש זה מכל מעשה שחייב עליו, כמחלל שבת וכדומה, שהעדים וגם העובר אינן בני תורה, דאטו כ"ע דיני גמירי [כגיטין דנ"ה א'], ובמורגל אינן יודעין בבירור, רק כמדומה להן שחייב על דבר זה, ומתרין בו מספק, ואפ"ה כשהב"ד שואלין אח"כ את המחלל שבת איזה מלאכה עשה והאיך עשה, ובע"ז מי עבד ובמה עבד, ומצאו שחייב על ידי זה, חייב [כסנהדרין ד"מ ע"ב ורמב"ם פ"א מעדות ה"ד], א"כ ה"נ הכא. וזה נ"ל כוונת הרמב"ם

[פ"ה משבועות ה"ב], שכ' בנשבע שיאכל אחר, אינו לוקה משום שבועת שוא, דשמא יתרצה האחר לאכול, והו"ל התראת ספק, דאינו לוקה עליו רק בלאו המפורש בתורה עכ"ל רבינו, *)ונתקשו בו הרבה רבותינו קמאי ובתראי מנ"ל חילוק זה. ומה כוונתו בלאו מפירש בתורה. ועוד הרי הוא בכבודו ובעצמו פסק [בפט"ז מסנהדרין] דהתראת ספק שמה התראה. ולפי דברינו יפה כ' רבינו זלה"ה, דהרמב"ם נקט רק החילוק בהספק שבפעולה עצמה, שנשבע שיאכל אחר. סד"א שילקה על אותה שבועה, והיינו הפעולה, משום שבועת שוא, ועל זה תירוץ דאין לוקין על התראה זו, מדתליא בדעת האחר, שמא יתרצה לאכול, והו"ל כהתראת ספק במקרה, שמא יקרה שיתרצה האחר לאכל, ומסיק הרמב"ם דבכל ספק שבפעולה אין לוקין עליו רק כשהלאו מפורש בתורה ר"ל כחילול שבת או ע"ז או כדומה, שהעדים שאינן בני תורה אינן יודעין בבירור אם חייב או לא, אפ"ה, כשהתרו בו שאפשר שיתחייב, וקבל ההתראה. והב"ד דנו אח"כ שחייב על פעולה כזאת, אז חייב. ובהא מתורץ נמי קו' התוס' [חולין די"א ב'] אדרצה הש"ס שם להוכיח דאזלינן בתר רובא, דאל"כ היכא קטלינן לי' לרוצח, דלמא נרצח טריפה הוה. ואת"ל דבדקינן לי', עכ"פ דלמא במקום סייף נקב הוה והקשו בתוס' שם. מאי קאמר וכ"ת דבדקינן ליה, הרי עכ"פ הו"ל התראת ספר, והאיך נחייביה. נ"ל כוונתם דאף דקיי"ל כר' יוחנן דהסשה"ת, עכ"פ לר"ל דס"ל לשה"ת, (מנ"ל) [מוכח] דאזלינן בת"ר. ותרצו דשמא קסבר שמה התראה. ר"ל שמא באמת מהא מוכח רב כהנא דלא כר"ל. אמנם תרוצם תמוה, דא"כ דרב כהנא ס"ל שמה התראה. הדרא קו' רש"י [שבועות דל"ז א'] לדוכתה, שהקשה שם, למה דבעי רב כהנא בהזיד בשבועת הפקדון, למה לא בעי בהזיד בשבועות העדות. ותיי' רש"י דבעדות הו"ל התראת ספק דמי יודע שיודעין לו עדות, ואי כרבעתוס' הנ"ל הרי רב כהנא בעצמו ס"ל בחולין התראת ספק שמה התראה. ואפשר י"ל דבהתראת ספק שבעדות. שלא יתברר הדבר לעולם שיודעין לו עדות בשעה שהשביען, להכי אפילו נימא דרב כהנא ס"ל בשאר דוכתא כר"י דשמה התראה, בעדות על כרחך ס"ל ל"ש התראה. ועכ"פ נשארה קושיתם בחולין אליבא דר"ל. ולדברינו הנ"ל גם לר"ל לא קשה, דכל שהספק בהפעולה לא מחשב התראת ספק אפילו לר"ל, וה"נ ברוצח שהספק הוא אם הנרצח טריפה, הו"ל כספק בחתיכה אם חלב או שומן ובכה"ג לכ"ע בשהתרו בו וקיבל ההתראה, כשיתברר אח"כ שלא היה טריפה. חייב לכ"ע. ומה שהקשו עוד שם, דלמה לא קאמר הש"ס דלמא רוצח טריפה, דא"א לבדקו, והרי בכה"ג נמי רוצח פטור [כסנהדרין ע"ח א']. נ"ל, א) דמלבד די"ל דאיכא לאוקמה קרא שהרג בפמ ב"ד, שחייב אפילו טריפה שהרג [כסנהדרין שם]. מלבד זה י"ל דבכה"ג המעשה ודאי

לחיוב מיתה היא, דהרי הרג בן קיימא, רק דהפטור ספק, שמא הרוצח טריפה, בכה"ג אין ספק מוציא מידי ודאי [כפסחים ד"ט א', ונדה דט"ו ב'], משא"כ בנרצח טריפה הו"ל המעשה ספק חיוב מיתה, ושפיר פטור אי לאו רובא. (ה) מיהו כל זה כשהתברר אח"כ שעשה האיסר, ורק בשעת ההתראה לא היה מבורר, אבל ביש רוב נגד ההתראת ספק, כגון בן י"ב ויום א' שלא הביא עדיין ב"ש, והקדיש שום דבר, ואכלו אחרים, גם לר"ל ס"ל דלוקין [כנדה דמ"ו ב'], אפילו לא התברר עדיין שהיה גדול בשעה שהקדיש, ולא מחשב התראת ספק, מדרוב מביאין ב' שערות כשהן בני י"ג ויום א' [כתוס' שם]. ונ"ל ראי' ברורה לדבריהן מסנהדרין [דס"ט א'] דאזלינן בכה"ג בת"ר בדיני נפשות, בבעל אשת איש שנתקדשה פחותה מבת ג"ש, דחייב. ולא חיישינן שמא תמצא איילונית ויתבטלו הקדושין, וא"כ הו"ל התראת ספק, ליתא דעכ"פ הרי רובן לאו איילונית הן. (ו) מין ספק ששי ביש ספק בהפועל אם הוא בר חיובא כגון בן י"ב ויום א' שאכל חלב, ואח"כ נולדו בו סימני סריס [יבמות ד"פ ע"א]. דלכ"ע הו"ל גדול למפרע, ולא מחשב התראת ספק אפילו לר"ל. וטעמו של דבר נ"ל, מדדמי למין הספק השני שבסי' ד' הנ"ל, דהרי אינו תלוי במקרה, ומש"ה אמרינן בתרווייהו אגלאי מלתא למפרע. תדע דאלת"ה, כל עושה עבירה התראת ספק הוא שמא העובר קרוב לעדים, והאוכל איסור אולי יברר שהוא מסוכן ואינו בר חיובא, אלא כל כה"ג לא מחשב התראת ספק. וברוך אתה ה' פוקח עברים עוורים שהארת עיני הכהויים בכל זה]:

פרק יא

אב"י ומ"ש רתוי"ט כאן ד"ה מה, דלהתראתו צריך ב' נביאים, תמהני דהרי קי"ל התראת ספק שמה התראה כשהיא רק ספק למתרה, וודאי למותרה כתוספות שבועות [דל"ז א' ד"ה הזיד]. השבתי לבני שליט"א מ"ש רתוי"ט, אין כוונתי שיתרו בו ב' נביאים ומשום התראת ספק כדבריך, דהרי בל"ז אין צריך שהעדים יתרו בו [וכמכות פ"א מ"ט]. אלא ר"ל שאם אין כאן ב' נביאים שאומרים שאמר להם הקב"ה בפירוש שזה מתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו, מי זולתן יכול להכחיש לזה, והיכי ס"ד להתרות בו כדי להענישו כשיעידו עליו בב"ד אח"כ, והיאך נוכל להמיתו דלמא באמת שפיר קאמר. ותמוה בזה דברי תרגום יונתן [דברים י"ח כ'] שכתב שמיתתו בסייף והרי בש"ס [דפ"ט א'] אמרינן דכל מיתה סתם הוא בחנק: